

Psihološke posljedice ratne traume i poslijeratnih socijalnih stresora u žena u Bosni i Hercegovini

Miro Klarić, Branka Klarić, Aleksandra Stevanović, Jasna Grković, Suzana Jonovska

CMJ 2007; 48: 167-76

Cilj Odrediti posljedice psihotraume u žena u Hercegovini koje su tijekom rata bile izložene dugotrajnim i opetovanim traumatskim doživljajima i poslijeratnim socijalnim stresorima.

Postupci Istraživanje je provedeno na sustavnom uzorku od 367 odraslih žena koje su podijeljene u dvije skupine. Jedna skupina (n=187) uključivala je žene iz zapadnog Mostara koje su bile izložene teškim ratnim i poslijeratnim traumama. Druga skupina (n=180) je uključivala žene iz urbanih područja zapadne Hercegovine koje nisu bile izravno izložene ratnim razaranjima i materijalnim gubicima, ali su rat iskusile posredno kroz vojačenje članova njihovih obitelji i prijatelja.

Demografski podatci o ženama prikupljeni su upitnikom koji je razvijen za ovo istraživanje. Podatci o izloženosti traumi i simptomima post-traumatskog stresnog poremećaja (PTSP) prikupljeni su Harvardskim upitnikom o traumi (*Harvard Trauma Questionnaire – HTQ*), inačica za Bosnu i Hercegovinu. Opći psihološki simptomi utvrđeni su Ljestvicom simptoma-90 (*Symptom Check List-90-revised – SCL-90*). Podaci o poslijeratnim stresorima prikupljeni su posebnim upitnikom.

Rezultati U usporedbi s kontrolnom skupinom, žene iz zapadnog Mostara su iskusile značajno više traumatskih događaja (aritmetička sredina±standardna devijacija [SD], $3,3\pm 3,2$ vs $10,1\pm 4,9$, $t=15,91$; $P<0,001$) i imale su više posttraumatskih simptoma ($12,3\pm 10,3$ vs $21,2\pm 10,9$, $t=8,42$; $P<0,001$). One su isto tako imale značajno višu prevalenciju PTSP-a (4,4% vs 28,3%, $\chi^2=52,56$; $P<0,001$). Broj traumatskih ratnih događaja pozitivno je korelirao s poslijeratnim stresnim događajima i u zapadno-mostarskoj skupini ($r=0,223$; $P=0,002$) i u kontrolnoj skupini ($r=0,276$; $P<0,001$). Poslijeratni stresni događaji pridonijeli su i broju i intenzitetu simptoma PTSP-a i simptoma svih opće psiholoških simptoma izmjerenih SCL-90 upitnikom, neovisno od broja doživljenih traumatskih događaja.

Zaključak Dugotrajna izloženost ratnim i poslijeratnim stresorima uzrokuje ozbiljne psihološke posljedice u žena, pri čemu je PTSP samo jedan od poremećaja u širokom spektru postraumatskih reakcija. Poslijeratni stresori nisu utjecali na prevalenciju PTSP-a ali su pridonijeli intenzitetu i broju post-traumatskih simptoma.